

LA SARDEGNA

Van 8 tot 22 september 2001
fietsreis

Proloog

Het is halftien 's avonds als het vliegtuig landt en een vol uur later eer ik de luchthaven verlaat voor de korte rit naar Cagliari, op zoek naar een kamer. Ietwat onwennig weeral op de bepakte fiets gaat het over donkere, verlaten wegen door eerst de industrieparken en dan de buitenbuurten naar het centrum van de stad, dat er voor een zaterdagavond opvallend rustig bijligt.

Sardinië dus. In het vaderlandse toerisme niet echt een *topic*: ik ken niemand die al naar Sardinië is geweest. De enige associatie die het eiland bij me oproept is die van sardientjes uit blik. Ik heb een vermoeden dat Sardinië een soort buitenverblijf van Italië is, neergepoot in de zee voor zomerse strandgenoegens van overwerkte en dolgedraaide Florentijnen en Milanezen, en daarmee *basta!* Als je weet dat de interessantste monumenten op Sardinië uit de prehistorie dateren, dan is wel duidelijk dat er maar weinig cultuur te rapen valt, ook al is er geen volk onderweg geweest van Noord-Afrika naar Europa, van de Levant naar het Westen, of het heeft op Sardinië wel een tijdlang een los-vaste stek gehad. Sardische steden als Cagliari of Sassari kun je niet echt toppers noemen, en er zijn geen hoge bergen of gerenommeerde landschappen. En ligt het eiland in de zomer niet zongeblaakt en gaar gestoofd te puffen in de zuiderse zon? Waarom in godsnaam zou iemand naar Sardinië gaan?

Maar ergens gaat het gerucht dat Sardinië, en dan met name het toch uitgestrekte binnenland, van god en mensen verlaten is. De oorzaken hiervan zijn even treurig als voor de hand liggend: de verpaupering van het platteland en de sterke emigratie die daarvan het gevolg is geweest. Welnu, uitgerekend deze verlatenheid heeft iets aantrekkelijks. In mijn verbeelding zie ik mezelf al over absoluut verlaten wegen door eindeloos golvende heuvels, woeste bergketens en desolate vlakten fietsen. Toegegeven, het is een politiek oncorrecte verwachting: genot ten koste van armoede. En de fantasie wordt helemáál een droom als paradoxaal genoeg de wegen ook nog van glad asfalt zouden zijn, en het weer windstil en lekker zachtwarm. Maar dat zijn wellicht teveel droombeelden om waar te kunnen worden.

Dag 1. Van Cagliari naar Villaputzu

De eerste rit gaat van Cagliari naar de oostkust door de Gola del Rio Cannas, één van Sardinië's gekende landschappen. Na de grondige herschikking van de bagage is het al 10 uur geworden vóór ik vertrek. Het is mooi weer, lijkt het, blauwe lucht en wat hoge bewolking, maar ik voel het meteen als ik de straat op ga: wind. Er staat een flinke wind en hij waait uit het noordwesten. Ach ja, die wind, de onvermoeibare kwelgeest, en de schrik slaat me om het hart als een geïnteresseerde Sard me duidelijk maakt dat dit de *maestrale* is, de welbekende mistral, die ook de Provence regelmatig teistert. Het is een koude valwind uit het noorden, die dágen kan aanhouden, het is een wind die agressievelingen tot moord en doodslag verleidt en fietsers tot op de rand van de wanhoop brengt. Een door mistral murwgebeukte fietser ligt verformfaaid in de berm, ijlend, of zit wezenloos ineengedoken op een steen langs de kant, starend in het niets.

Maar die show gaat vandaag niet door, want de wind zit meestal mee. Hij is een bondgenoot op deze eerste dag, nu ik nog niet met machine en bagage tot een geheel versmolten ben.

De SS125 naar Muravera en de oostkust gaat over een klein colletje, Valico Arcu 'e Tidu, 430 meter hoog. Een goeie instapper voor het zwaardere werk van de komende dagen. Vanaf de voet van de col valt de zondagochtenddruchte van naar het strand rijdende wagens helemaal weg. Het landschap is dat van de *mezzogiorno*, Italië's Zuiden: door de zon geelgeschroeide velden, palmbomen en

indrukwekkende cactushagen, die in dit seizoen dikke, geelrode vruchten dragen.

Eenmaal op de pas begint dan de Gola del Rio Cannas – een ‘gola’ is een kloof, begrijp ik. De weg volgt de droogstaande bedding van de rivier Cannas en daalt héérlijk zacht naar beneden door een desolaat rotslandschap begroeid met maquis. Erg diep is de kloof niet en de weg loopt meest boven aan de flank, maar het kleurige gesteente en de scherpe, grillige rotspieken vormen een mooi decor. Daar bovenop komt dan het loutere plezier van de in brede bochten slingerende afdaling, zacht genoeg om nauwelijks in de remmen te hoeven gaan, eindeloos, twintig kilometer lang.

Dag 2 . Noordwaarts naar Lotzorai

De volgende ochtend gebruik ik mijn ontbijt op het terras van de bar, vanwaar ik uitkijk over het strand en het haventje van Porto Corallo, een naam die exotischer klinkt dan het decor wettigt. Af en toe kijk ik bezorgd naar de woest heen en weer zwiepende ruïnen van de eucalyptusbomen, waaronder de camping schuilgaat. De ganse nacht is de wind hardnekkig tekeer gegaan. Gisteren een bondgenoot, vandaag een tegenstander, nu ik in noordelijke richting verder moet. Het is een bedrukkend perspectief.

Eenmaal buiten de poort van de camping is het zover: op vlakke, tegenwindse stukken zakt de snelheid tot 15, ook al krom ik de rug nog zo. Ik besluit me neer te leggen bij de grillen van de God der Winden, schakel vooraan definitief op het tweede kamwiel en neem me voor niet al te dwars tegen de tergende windstoten in te gaan, maar me te plooiën en geduld te oefenen.

De weg gaat vanaf de zee vals plat omhoog door een brede vallei, een droogstaande beekbedding volgend. Het is dus permanent stijgen in een dor, nagenoeg verlaten landschap, waar slechts de alleenstaande boerderijen de leegte doorbreken. Halverwege de dag is er een steiler stuk naar de Genna 'e Cresia, een pas op 267 m. Daar verschijnt het eerste uitzicht op het opeens verrassend dichtbij Gennargentu-massief. Er volgt een fijne afdaling (weeral) door het mooiste landschap van de dag, en vanaf dan lijkt de wind wat vriendelijker te worden en naar het westen af te buigen, zodat ik vlotter doorfietsen kan.

Op het middaguur wijst ergens een thermometer 28° aan, maar door de *maestrale* voelt het heel wat frisser. Zweet krijgt niet de kans druppelsgewijs langs slapen, neus en kin omlaag te sijpelen, maar wordt bij verschijnen meteen door de wind meegevoerd. Dat mag dan positief klinken, ik wou die wind toch liever weg. Al was het maar om zijn niet aflatende gezoef langs de muren, geritsel in de bladeren en geruis in de oren. Zodat je de stilte niet kan horen, dit is: het zuigen van de banden op het wegdek, het getikkel van de ketting, het gekrijs van ergens een vogel of het gemekker van een geit. Nee, alleen die wind, altijd maar die drukdoende wind.

Net boven Bari Sardo woedt een bosbrand, die de ganse omgeving zover je kan zien langs beide zijden van de weg in een zwartgeblakerde, rokende en stinkende woestijn heeft herschapen. Nu zijn bosbranden niet noodzakelijk een gril van de natuur, want als ze al niet aangestoken zijn, dan is zwerfvuul vaak de oorzaak. En rotzooi ligt er genoeg, in de berm, in de greppels en langs de huizen, elk stukje glas een potentieel brandglas. Bij de sterke wind van vandaag volstaat dan één enkele vonk. Met veel man en macht, met veel te kleine watertanks en één enkel blusvliegtuigje probeert men nu de ramp in te perken, maar als ik de ontelbare kleine en grote brandhaarden zie, lijkt dat doel me nog lang niet binnen bereik.

Een wagen haalt me in. Net als hij me gepasseerd is, begint hij piepend en knerpend te remmen en schuurt glijdend de berm in. Het rechter voorwiel wijst in een onwaarschijnlijke hoek naar buiten, als een gebroken been. Asbreuk. De chauffeur stapt rustig uit, overziet de situatie, maar lijkt niet echt verrast. Had hij het misschien al een tijdje weten aankomen? Wat is er nodig geweest om de automobielininspectie tot ziende blindheid te bewegen, vraag ik me af, en begin te vermoeden dat een aantal van de autowrakken die her en der in een gracht of onderaan een talud naast de weg, soms met de poten omhoog, liggen weg te roesten, daar niet moedwillig gedumpt zijn, maar er spontaan terecht zijn gekomen.

De camping van Lotzorai ligt in de *pineta* bij het strand. De caravans, meest verlaten, staan er stoffig

nutteloos te wezen, de wielen een eind in de mulle grond weggezakt, afgeschermd van de zon met camouflagenetten, zeildoek en rafelig plastic; de percelen zijn gescheiden van mekaar door aaneengevlochten fragmenten schutsel in riet, takken en platen. Het lijkt wel een *bidonville*. Ik zoek dus een plekje helemaal vooraan onder de laatste bomen, met uitzicht op de brede baai en het prachtige zandstrand.

Na installatie en *wash-up* is er nog tijd voor een uurtje strandliggen-in-de-zon. Dan een *croдино* in de (ongezellige) campingbar en tenslotte naar het dorp voor het avondmaal in restaurant La Medusa. Daar zitten, behalve ikzelf, nog een Italiaans trio en een Duits gezin met twee kleine, overactieve *Jungens*. Al ben ik dan met lijf en leden aanwezig, ze merken me niet op. Geen één keer betrap ik iemand erop in mijn richting te gluren. Wat is er toch mis met alleen reizende mensen, dat iedereen vermijdt ook maar naar ze te kijken? Alsof ik melaats of eenogig ben of een ander stuitend tekort of teveel vertoon. Een alleen reizende vrouw kan wellicht nog op iets meer al dan niet welgekomen aandacht rekenen, op vertedering of bewondering misschien, maar een man: zielig alleen, sociaal gehandicapt, miezerige sukkel, *drop out*. Niet naar kijken dus. Weerzin gecamoufleerd achter goede manieren.

Lotzorai is een onbeduidend dorp in een landbouwstreek: een kruis van huizen langs twee elkaar snijdende wegen, als vele dorpen hier. Op deze twee hoofdstraten sluit dan een spinnenweb van kromme straatjes en stegen aan. Toch eert ook de boerenbevolking hier zijn grote voorlichters uit het verleden, zijn kunstenaars, wetenschappers en politici, en wel in de straatnamen. Zo komt het dat een onooglijk, stoffig steegjes, waar hooguit alleen wat kippen rondscharrelen, de naam van een illustere grootheid kan dragen: van Michelangelo en da Vinci natuurlijk, Manzoni en Boccaccio, Cavour en zelfs Aldo Moro. Italiaans chauvinisme? Of toch maar gewoon dat tikkeltje meer nationale trots waar Belgen van gespeend zijn?

Na het avondmaal keer ik te voet door het donker naar de camping terug. Ik kijk omhoog: voor het eerst sinds hoe lang is daar de hele sterrenhemel weer, met al zijn figuren, melkwegen, beren en poolster, en dat ondanks de gloed die de kleine haven van Arbatax even verderop naar het uitspansel werpt. En ja, het is compleet windstil.

Dag 3. Door de bergen naar Dorgali

De volgende ochtend belooft niets minder dan het paradijs: het is windstil en zachtwarm, met alleen maar helder blauw aan de hemel. Dat geeft direct de goede luim voor wat toch de eerste bergetappe van de rondrit wordt, ook al blijf ik in noordelijke richting min of meer parallel met de kust rijden. Vanaf het strand van Lotzorai kan je trouwens zien hoe in het noorden de heuvels van het Gennargentu-gebergte niet trapsgewijs naar de zee afdalen, maar tot bij de rand van het water doorstoten om dan bruusk, ja zelfs loodrecht de zee in te duiken.

De kaart vermeldt tot Dorgali 5 opeenvolgende passen, maar in werkelijkheid wordt het één lange beklimming, doorspekt met een korte afdaling en een aantal stukken vals plat. De beklimming begint te Baunei en bereikt na 27 km de pas Genna Silana, op 1017m.

Vanaf Baunei klim je van de zee weg, met mooie panorama's op de kustlijn. Geleidelijk raak je dan ingesloten door het gebergte. Het is een rustige, af en toe compleet verlaten en spectaculaire weg, met een aantal halfopen galerijen, maar hij is maar zelden echt steil, zodat het klimmen vlot gaat. Ergens is er een ruige, winderige, door paarden en geiten, koeien en varkens bezochte hoogvlakte. Tenslotte zie je van op de ultieme pas in de verre diepte de witte huizen van Dorgali. Het is een prachtig traject.

Jammer dan ook dat in de hogere regionen de wind weer komt aanzetten, hard en koud, de argeloze fietser gemeen bespringend vanachter hoek en kant. Ergens tart ik de wet van de zwaartekracht als ik geruime tijd schuin overhellend tegen de wind aan ga liggen om niet van de weg geblazen te worden. Die *maestrale* is op grotere hoogte blijkbaar nog niet al zijn tanden kwijt.

Anders dan op het continent gaan op Sardinië nog veel oudere vrouwen in het zwart gekleed. Te Dorgali krijg ik met één zo'n oud zwart vrouwtje te maken in de persoon van de uitbaatster van het hotel. Dat bevindt zich achter de gevel van een groot huis en is in niets van de andere huizen te onderscheiden,

behalve door een onopvallend bordje boven de deur: Hotel San Pietro. De naam alleen al: wie noemt er nu een hotel nog naar Sinte Pieter? De kamer is Spartaans, het bad is op de gang, de prijs is laag, het dametje wat sukkelachtig, ik hap toe. Eenmaal geïnstalleerd ga ik, een beetje vermoeid toch, met een diepe zucht op het bed zitten, en zak meteen door tot op een paar centimeter boven de vloer. Ik ga liggen om mijn gewicht beter te verdelen, maar bij dat manoeuvre dreigt elke beweging mij links of rechts op de grond te katapulteren. Die veren hebben beslist hun beste tijd gehad.

Op dat moment ben ik de enige gast, zodat er dus kamers zat zijn. Ik daal de trap af..

"Is er geen andere kamer, mevrouw, met een beter bed?" vraag ik beleefd.

"Het spijt me, nee, dat is de enige *singola*."

"Maar een tweepersoonskamer dan?" "Jazeker, maar die kosten natuurlijk veel meer, wel het dubbele."

Ik laat uitschijnen dat de kostprijs niet echt een probleem is, als het bed maar deugt, maar het vooruitzicht van groter gewin heeft geen vat op haar, blijkbaar vindt ze het een onverantwoorde verspilling, een dubbele kamer voor iemand die alleen is. Uiteindelijk hijst ze zich moeizaam recht, mopperend dat ik haar van haar maaltijd weghaal, en klagend en zuchtend omwille van haar slepend been sloft ze traagjes de trap op. Bij de deur van de 'nieuwe' kamer blijkt die op slot te zijn, en god, waar is de sleutel? Ze kijkt vluchtig in een donker hoekje: nee, de sleutel is niet te vinden, ze weet echt niet waar hij is.

"En bovendien", zegt ze, "er liggen toch twee matrassen op uw bed. Ge kunt die toch ook op de grond leggen, dan hebt ge geen hinder van de slechte veren."

Ik ben zo verbouwereerd dat ik niet anders weet dan te beamen. Een simpel, maar doeltreffend idee, dat ik daar niet zelf aan gedacht heb! Ik geef me gewonnen, keer terug naar waar ik hoor, spoel de sigarettenas van de vorige gast door de wasbak, besluit me niet meer te gaan beklagen over het koude water uit de warme kraan. Tegen deze *madre padrone* is geen kruid gewassen.

In de late namiddag wordt het snel koud te Dorgali, dat nochtans op amper 400 m hoogte ligt; kille windvlagen strijken door de straten. Dorgali is, net als de dorpen van de vorige dagen, rond een kruispunt van wegen ontstaan, maar heeft een kleinsteedse allure. Ook hier ontbreken ontmoetingsplaatsen: pleinen en open ruimten. Slechts hier en daar is een petieterig vierkant in het huizenpatroon uitgespaard, maar dat is dan onveranderlijk als parkeerplaats in gebruik. Vanaf de hoofdstraten verliezen de smalle, bochtige, steile steegjes zich in een onontwarbaar doolhof. Tegen de avond hangt de tienerjeugd dan maar, bij gebrek aan een plein, een trap, een parkje zelfs, in groepjes tegen de huizen, op de smalle stoepen, tussen de geparkeerde wagens.

'Op dat moment besef ik het nog niet, maar later zal blijken dat het vandaag *nine eleven* is: de dag van de aanslagen op het World Trade Center in New York en op het Pentagon in Washington. Met verbazing bekijk ik de beelden, zoals velen aanvankelijk in de waan dat het om een rampenfilm gaat.

Dag 4. Langs de kust naar Santa Lucia

Na een nacht op een matras op de vloer is er niets dat me nog ter plekke houdt. Ik vertrek vroeg, kwart voor negen, voor een korte rit naar het strand van Santa Lucia, een toeristisch kustplaatsje bij Siniscola, waar een halve rustdag op het programma staat.

Van gisteren heb ik nog 400 m dalen tegoed. Ik neem me voor om het extra gezapig te doen, kwestie van niet al té vroeg aan te komen, pik er nog een klein ommetje bij en las een extra lange koffiepauze in te Orosei. Dat is het eerste toeristische plaatsje dat ik tegenkom: het oogt netjes, heeft een gezellig centraal pleintje, deels onder de bomen en van de nodige terrasjes voorzien. Het trekt dan ook meer toeristen aan. Vanaf dan wordt het ook op de weg wat drukker.

En verder niets te melden: het zonnetje schijnt (vriendelijk), het windje waait (ruggelings), het weggetje golft (zachtjes) en de hemel tovert wolkjes. Af en toe duikt langs mijn rechterzijde het diepblauwe water van de zee op, of verschijnt links, aan de einder, een enorm, kaal rotsmassief, deel van het Gennargentu-gebergte. En eens te meer: het wegdek is ook vandaag smetteloos; niets verstoort het zachtglidend voortbewegen dat alleen een fiets kan bieden.

Na de middag siësta op het strand van Santa Lucia. Het is een prachtig, breed zandstrand dat zich in een flauwe bocht kilometers ver uitstrekt. Er is ruimte zat, om de honderd meter heeft zich een koppel of een gezin neergelaten voor een royale portie *dolce far niente*. De meeste vakantiegangers zijn Duitsers. Een forse vrouw komt statig langs, haar blote borsten wiegen op en neer als in het paradijs. Toch betrap ik mezelf, even maar, op het verlangen om weer in het zadel te zitten en het landschap langs me heen te zien schuiven, een verlangen dat ik meteen de kop indruk, want ik weet: elk moment telt, vandaag is vandaag en morgen komt vanzelf.

Dag 5. Door het binnenland naar Ozieri

Om van het kusttoerisme af te geraken en in de hoop in het binnenland nog het 'echte' Sardinië te ontdekken, rij ik niet, als gepland, langs de zee verder door tot Olbia, maar kies voor een dwarse doorsteek van het eiland (in twee dagen) naar het westen. Dat wordt klimmen, want de uitlopers van het Gennargentu-massief reiken tot hier. Het is zeer mooi weer.

Het klimwerk begint na Siniscola. Hier vertrekt een bergroute die meteen fors omhoog gaat naar een pas bij de Monte Tudu, 600 m. Het is een mooie beklimming met vergezichten op de kustlijn achter me, en ik ben nog helemaal fris en zuig gulzig alle indrukken op. Dan volgt een leuke afdaling naar Lodè en vanaf daar gaat het weer omhoog. Dit keer duurt het lang. Wel vier keer meen ik op de pas aan te komen, maar telkens weer slingert de weg nog verder naar boven. Pas na 17 km trekt hij tenslotte over de hoogste heuvel van mijnenver in de omgeving, vlak onder de stompe top van de Punta Sa Donne, die 1016 m hoog is. Ook dit traject is erg mooi.

Boven op de eerste pas na Siniscola heeft de een of andere projectontwikkelaar naar eigen inzicht en vermogen een dorp gesticht dat nog niet eens op de kaart staat, een vakantiedorp, dat zich over verschillende hectaren uitstrekt. De huizen, waarvan de meeste nu verlaten zijn, staan op ruime afstand van elkaar neergepoot op de hoogvlakte. Er is nergens enige ontmoetingsplaats in de constructie voorzien, geen plein, geen kerk, geen bar, geen restaurant; alleen een levensmiddelenwinkel, zodat elkeen in zijn eigen keukentje zijn eigen maaltijd kan bereiden. Het is duidelijk waar de bouwpromotor op gemikt heeft: hier, op de eerste heuvel achter de zee, vangt men de koele zeebries; anderzijds is het strand amper 10 km ver. Het dorp heeft wel een naam gekregen: Santa Anna.

Vanaf Lodè valt, mede doordat het siësta is, alle verkeer weg. Het duurt volle drie kwartier vóór het eerste motorengeronk me achterhaalt; de volgende 2 uur zullen nog een 15-tal wagens volgen. Dit is het desolate Sardinië, het lege binnenland. De diepe stilte, de eindeloos slingerende weg, de verlatenheid maken een diepe indruk.

De tweede klim eindigt bij het dorp Mamone, dat aan de rand van een uitgestrekte hoogvlakte ligt, die landbouw toelaat. Maar vooral de kurkeiken domineren in het landschap, dat groenig golft zover het oog reikt. Merkwaardig is wel dat vele verkeersborden hier doorzeefd zijn van de kogelinslagen of van nog zwaarder tuig, want sommige gaten zijn centimeters breed. De boeren hier houden er wel heel eigen tradities op na.

De weg blijft maar golven tot Orosei en ja, op elke helling kruipt de vermoeidheid nu een tikkeltje meer in mijn benen omhoog. De laatste 25 km is het ronddraaien als een automaat, de omgeving dringt nog nauwelijks door, en als dan de wind nog wat aanwakkert, wordt het gewoon op de tanden bijten, zodat ik me behoorlijk afgepeigerd voel als ik Orosei binnenrij en gelukkig snel een hotel vind, zonder nog straten op en af te moeten.

Avondmaal in een restaurant op de *piazza*. De eetruimte is een oude toneelzaal, met gordijn en podium en een halvemaaanvormig balkon voor de *beau monde* van weleer. En dan de zoldering: hier fladderen engeltjes temidden van witte wolkjes en guirlandes, hier tokkelen olijke *putti* op speelgoedharpjes. Ik ben de enige klant, verloren in de ruime zaal, en het baat niet dat de kelner tijdens mijn maaltijd steeds weer nieuwe tafels dekt, alsof zo meteen de zaal gaat vollopen, niemand verschijnt.

Dag 6. Via Tempio naar Valledoria aan zee

Zelfs de 'grote' weg naar Oschiri is zo goed als verlaten. Over licht verteerbare heuvels gaat het vlot vooruit. Zo vlot zelfs dat ik te Oschiri besluit de meer bergachtige en langere route naar Tempio-Pausania te nemen, kwestie van niet té vroeg aan te komen.

De SS392 naar Tempio klimt uiterst zacht naar de Passo del Limbara, 676 m. Op het licht lopend wegdek draai ik soepel en op snelheid naar boven. Een appelflauwte wordt onderdrukt met het gebruikelijke middagmaal: brood met kaas en (heerlijke) witte druiven. Zonder problemen bereik ik Tempio, de belangrijkste stad van Sardinië meer noordelijke binnenland.

De ganse ochtend is de zon al gesluiert geweest, maar als ik Tempio in de hoogte vóór me zie verschijnen, wordt de lucht grijsblauw van de waterdamp en trekt snel in alle windstreken dicht. Op het terras van een bar in de stad zegt een sjofele klant, na een blik op mijn fiets geworpen te hebben, halvelings tegen mij, dat het nog niet gaat regenen, nog niet, maar vanavond wel. Ik mompel wat onhandigs, want weerprofeten lopen overal met hun kunstjes te koop, denk ik.

Na Tempio gaat het dalend naar de kust. Als ik de laatste heuvelrug over ben, wordt het voor het eerst sinds het vertrek hinderlijk druk. De kustvlakte hier lijkt ook sterker geëxploiteerd dan wat ik tot nu heb meegemaakt, zeker ook de badstad Valledoria, en de camping is veel grootschaliger en professioneler ingericht dan ik gewend ben.

Ondertussen is het weinige licht dat nog door de wolken brak, volkomen doodgedrukt. De hemel is dreigend inktblauw, en de tent staat nog niet vast op zijn pootjes of daar vallen de eerste druppels al; dan komt de donder, gevolgd door een gezapige, maar vastberaden bui. Die weerprofeet te Tempio had het dus toch bij het rechte eind. Onstuimig wordt het gelukkig niet, de wind gaat zelfs helemaal liggen en het is warmer dan de vorige avonden. Maar het is sneu voor de sfeer, want wat is treuriger dan een kampeerterrein in de regen, de paden vol plassen, de bomen rillend van de nattigheid, de schaduwen diep als de duisternis?

's Nachts begint het hard te waaien, ik word er wakker van. De wind fluit en giert, het tentzeil flappert driftig op en neer. Even het warme nest uit om de haringen wat strakker te zetten, en dan met oordoppen de nacht door: het zoeven van de wind dooft dan uit tot een ver gefluister.

Dag 7. Via Sassari naar Alghero

's Morgens is de wind nog niks in kracht verminderd. Hij waait uit het westen, en vermits ik richting zuidwest moet, is de situatie snel bekeken: het wordt een dag van beuken en stampen. Het is dan ook met hangende lip, als een pruilend kind, dat ik vertrek. Bovendien is het aardig druk op de weg. Ik maak een omweg via Castelsardo om van die drukte af te geraken. Het stadje ligt prachtig op een steile rots, tevens schiereiland, het is het mooiste gezicht van de dag. Maar vanaf dan wordt het weer even druk als voorheen, en tot Sassari zal dat zo blijven.

In deze noordwestelijke hoek van Sardinië liggen enkele steden dicht bij mekaar: de haven Porto Torres, het grote Sassari en het toeristische Alghero. Is het daardoor en door het heen-en-weergerij dat dat met zich brengt, dat de wegbermen de smerigste zijn tot hiertoe? Schoon zijn ze nergens op Sardinië, maar nu sluit het vuilnis zich aaneen tot twee smalle slierten die met de weg meelopen. En er is nog een andere vorm van vervuiling: de SS291 van Sassari naar Alghero is over zijn ganse lengte, 20 km lang, langs beide zijden afgeboord met reclameborden. Om de 100 m een bord, een wagen heeft dan net de tijd om de boodschap op te nemen.

Ondanks de verkeersdrukte rij ik toch maar Sassari binnen. Het zou toch onheus zijn om de tweede stad van het eiland zelfs geen blitzbezoek te gunnen als je er omzeggens doorheen moet. Na enige bergop zwoegen passeer ik een statig ogende wijk met mondaine winkels en bankkantoren, maar dan verlies ik me in de wirwar van steegjes die de kern van de oude stad vormen. De kerk, die ze hier met enige grootspraak *duomo* noemen, ligt verloren in de doolhof. Het blindweg op en af straten rijden en het gekeer en gedraai met de zwarte fiets, een hinderlijk vehikel nu, vallen niet mee. En ik besluit: een stad verken je te voet, *basta*. Gefrustreerd vervolg ik mijn weg, Sassari's mysteriën ongezien achter me latend.

Alghero is het toeristische hoogstandje van Sardiniës noordwestkust. Het is een prettige stad, met een haven, een oude kern met monumenten uit een ver verleden, een moderne nieuwe wijk met groen, talloze hotels. Ik kies voor het kampeerterein bij het strand, twee kilometer uit het centrum. Na de installatie wandel ik te voet langs de *spiaggia* terug naar de stad. Onderweg probeer ik nog wat late zon te vangen op een terrasje, maar de wind is nog steeds spelbreker; hij voert bovendien een ondefinieerbare, weeë zeegeur met zich. Verder door langs het haventje met plezierbootjes en dan de oude stad in via één van de chiquere straten. Dit is het commerciële hart van de stad, met mondaine winkels en statige oude gevels en waar nu, zaterdagavond, *le tout Alghéro* rondsloentert. Talloze toeristen deinen mee in de massa, Engelsen, veel Duitsers; een stelletje hoogblonde Scandinavische meiden stelen de show.

Op het einde van deze straat lijkt het alsof daar een onzichtbare, messcherpe grens is getrokken. Niemand van de duizendkoppige menigte steekt de dwarsstraat over naar het meer volkse deel van de oude stad. Ook hier nochtans is het plaveisel solide ouderwets en zijn de huisgevels hoog en statig. In de buurt van de kathedraal schuifelt een grijze pastoor, in soutane nog wel, vóór me uit; als hij het zachte geluid van mijn voetstappen hoort, blijft hij staan en kijkt achterom, alsof hij verbaasd is om mijn aanwezigheid in deze buurt. Ik passeer een restaurant zonder spijskaart waar een intense geur van knoflook en kruiden door deur en vensters walmt. Ik merk een aantal, nu niet-beklante bars, ik kom amper een mens tegen. Tenslotte bots ik op één van de oude torens bij het water. Alghero is een stad die beter verdient dan mijn kort éénavondbezoek.

Dag 8. Langs de kust naar Bosa

De kustroute ten zuiden van Alghero loopt door een maagdelijk gebied zonder strandexploitatie. Dat is niet het gevolg van een beslissing der mensen, maar vloeit voort uit de natuur zelve: de kust is zo steil dat ze geen ruimte laat voor stranden en voorzieningen allerhande, de felle heuvels duiken zo het water in. Geen bar onderweg, geen fruitstalletje, geen bronnetje zelfs. De weg is dan ook rustig: wie zou hier wat komen zoeken die niet voor nut en profijt naar Bosa onderweg is?

De weg volgt de waterlijn, zodat je de zee voortdurend binnen handbereik onder je ziet, en als hij wat omhoog gaat, krijg je een uitzicht over de kustlijn. Dat is mooi, en de zee, hoe woelig ook onder de felle wind, geeft rust. Op die rust hebben de zondagsmotards het wel niet begrepen: voor hen is deze slingerende en klimdalende weg de gedroomde omgeving om wat werkstress kwijt te spelen; heelder pelotons komen van achter me opzetten en trekken telkens weer een streep lawaai door de stilte.

Met verschillende toppen van rond de 700 m op een paar km van het water is het niet zo verbazend dat er ook wat geklommen moet worden. Aanvankelijk blijft dat nog binnen de perken van wat redelijk verwacht wordt, maar geleidelijk worden de hellingen langer, de afstand tot het water groter, de vergezichten weidser. Een fietsend stel haalt me in, Duitse toeristen op racefietsen, onderweg voor een ritje naar Bosa. Amper een half uurtje later kruisen ze me, langs de andere kant van de weg nu, ze keren voortijdig terug. "Solo salito", roept de man me toe in koeterwaals Italiaans; ik begrijp dat hij me wil waarschuwen dat het altijd bergop gaat. Objectief kan dat niet, maar subjectief wel, want de afdalingen zijn kort en snel, de beklimmingen steil en lang. Geleidelijk krijgt deze kustroute de allures van een bergetappe. De zee ligt meestal verder weg nu, al wil de weg nog wel eens tot hoog boven het water doorstoten. Ik moet lange stukken met de 1x1-versnelling afmalen en kom tenslotte uit op een hoogte van naar schatting 450 meter. Dan volgt een snelle, winderige afdaling naar Bosa.

Het strand van Bosa Marina was uitverkoren voor een halve rustdag. Maar de camping ligt een eind buiten het dorp, weg van het strand tegen de flank van een steile heuvel, de wind waait nog steeds hard en het strand ligt er verlaten en onaantrekkelijk bij, al is het dan ook zondag. Ik kies dan maar voor een hotel te Bosa zelf, het stadje een paar kilometer landinwaarts. Ik neem me voor om de namiddag even lui door te brengen als wanneer ik op het strand zou liggen. Na een dut en een was zoek ik de meest windstille plek in open lucht die ik vinden kan: een terras bij de brug over de rivier, afgeschermd van de uit de zee inwaaiende wind door een uitspringende gevel en met uitzicht op de verlaten pakhuizen aan de andere oever. Stilaan loopt het terras vol, met inheemse mensen en buitenlandse toeristen en een uitgelaten, macho groep motards; hun vrouwen zijn rustpunten in de drukdoenerige bende.

's Avonds volg ik de bewegwijzering naar het enige echte restaurant van Bosa. De wandeling ernaar toe krijgt de allure van een stadsverkenning: vanuit de havenbuurt door het moderne stadsdeel met levendig plein en parkjes naar de oude *borgo*, de oude wijk aan de voet van de burcht. Daar gaat het omhoog door de wirwar van straatjes. Ergens op een pleintje de kerk, waar een paar jongens lopen te voetballen, het kerkportaal is het doel - wat zal God wel niet denken van de voltreffers die op Zijn poort uiteenspatten? Het restaurant huist in een gewelfde ruimte en loopt snel helemaal vol. Terecht overigens, want de keuken is andermaal lekker en van Sardische accenten voorzien.

Op de terugweg nog een *amaro* - de Sardische variant heet 'Myrto' - op het terras bij de rivier, waar nu alleen nog Bosa's eigen volk rondhangt. Aan de overkant van het water zijn de gevels der pakhuizen oranje verlicht tegen de diepblauwe avond. Ik neem me voor dat beeld te onthouden.

Dag 9. Door het binnenland naar Nuoro

De eerste helling begint bij de deur van het hotel. Oostwaarts rijdend ga ik nu voor lange tijd van het water weg. De wind, harder, wilder, rukkeriger en killer dan ooit, stuwt me de helling op. Bomen staan scheef gegroeid met hun kruin naar het oosten over te hellen. Na 6 km lijkt ik boven te zijn, maar ook nadien blijft het voortdurend stijgen, en heel wat steviger dan ik telkens weer inschat. Tot zo'n 700 m hoogte gaat het, dan volgt een afdaling naar Macomer, en vanaf dan gaat het uiterst vlot: ik hoef maar in het zadel te zitten, de benen stil te houden, en de wind zwiept me tegen 30 à 40 per uur op de zacht dalende weg door de vlakke, 20 km lang.

Even vóór Macomer word ik bijgebeend door een Italiaanse fietser, een Florentijn, onderweg voor een ochtendrit. We maken al rijdend een praatje en blijven een tijdlang samen. Wat ongemakkelijk voor mij, een compagnon op zo'n springerige racefiets, nerveus als een volbloed, terwijl ikzelf op een soort Brabants trekpaard verder sjok. Ik ben dan ook enigszins opgelucht als te Macomer onze wegen scheiden.

Na de lange afdaling gaat de weg weer stijgen. Dat moet ook wel, want Nuoro ligt op 550 m. De hellingen zijn flauwer nu en de weids golvende vlakke, geel van de gemaaide velden en met uitgestrekte gaarden van kurkeiken, heeft wel iets. De weg vormt de verbinding tussen de west- en de oostkust en is matig druk. Pas vanaf 15 km vóór het einde, als alle verkeer de snelle *superstrada* neemt, wordt het rustig. Ik rek dat genoeg door zo traag mogelijk te fietsen, tot ik in de drukte van Nuoro terechtkom.

Vanaf de namiddag komen vanuit het westen op de vleugelen van de wind grote, dikke wolken opzetten, die het meteen een stuk frisser maken. En als ik te Nuoro omstreeks halfzes de stad induik, is het gewoon koud. Een thermometer wijst 18° aan en bovendien speelt ook de schichtige wind zijn spel. Ook vele Nuorezen lopen er warm ingeduffeld bij. Wat het dan morgen, in de bergen, moet worden?, vraag ik me bangelijk af.

Het hotel heet 'Grazia Deledda'; het is de naam van één van Sardinië's bekendste schrijvers - merkwaardig, ik zie in Vlaanderen nog geen hotel zich 'Paul Van Ostayen' of 'Hugo Claus' noemen. Nuoro is de hoofdstad van de Barbagia (een verbastering van 'barbaria', land van barbaren). Het is het meest bergachtige, ondoordringbare en eigenzinnige deel van het eiland, waar tot voor enkele decennia armoede en criminaliteit de toon aangaven. Nuoro is er de spiegel van: een stad zonder franjes, zonder geldverslindende architectuur en oogverblindende pleinen. Maar misschien gedijen schrijvers juist het best in dergelijke omgeving, waar visueel weinig afleiding is en de geest zich dan ook in bespiegelingen en verhalen, in literatuur begeeft. Is dat de verklaring van het feit dat Nuoro zoveel literaire grootheden onder zijn inwoners telt? Zoals Grazia Deledda, die in het begin van de eeuw de Nobelprijs won met zijn realistische verhalen over de verscheurende passies van en de genadeloze vetes onder zijn streekgenoten.

Dag 10. Door de Gennargentu naar Tonara

Het eerste dat ik de volgende ochtend doe is het rolluik optrekken om te kijken hoe het met de wind is gesteld. Het gebladerte van de bomen hangt er rustig bij, de wind is gaan liggen. Minder veelbelovend

lijkt de lucht, waar veel dikke, grijzige wolken rondrijven tegen het schaarse blauw. Maar eenmaal op de goede uitvalsweg naar de bergen lijkt het best te willen meevallen. Kleren beschermen tegen de killigheid en boven de bergen hangt er meer licht aan de hemel. Het is bladstil en er is amper verkeer.

Vandaag gaat het over de hoogste pas van het eiland, de Arcu de Tascussi, 1245 m, en naar het hart van het Gennargentu-massief. Het is dan ook vreemd dat er in de verte vóór me geen toppen te bespeuren zijn. Na de afdaling naar het riviertje Sa Pruna gaat de weg gestaag omhoog naar Fonni, Sardiniës hoogst gelegen dorp, op 1000 m, maar het landschap blijft de hele tijd onschuldige golven en de horizon blijft laag. Het is weelderig groen hier, op de noordelijke flanken van het massief, zodat er maar weinig uitkijkpunten zijn, en als er al eens een gat valt in het geboomte: niks dan groen beboste hellingen. Slechts na Fonni is er, met uitzicht op de flank van de Monte Spada, een strook open terrein, maar snel gaat het landschap weer dicht en rij ik onder het bladerdak van een verrassend dicht, schaamteloos groen laaggebergtebos met indrukwekkende notenbomen.

Het is wél prettig fietsen op andermaal een onberispelijk wegdek, over prettig draaiende en kerende wegen die nooit echt steil zijn en nagenoeg verlaten. Ook de afdalingen zijn steeds weer een plezier.

Wel blijft het fris. De zon is meer van de partij dan verwacht, maar zodra ze achter een wolk verdwijnt, wordt het zweet koud onder mijn kleren en bij elke afdaling kruipen de haren op armen en benen overeind en lopen de rillingen me over het lijf. Na de pas moet ik alle beschikbare kleding aantrekken om niet totaal verkleumd in Tonara aan te komen. Een graad of tien warmer ware lekkerder geweest.

Net als ik bij het hotel ben afgestapt en op het terras zit te wachten tot de *padrone* zijn siësta beëindigd heeft en me een kamer wil toewijzen, komt er een andere solofietser-met-bagage de straat afgereden. Ik trakteer hem op een wijntje en een babbel. Het is een echte wereldfietser, en dat is hem ook aan te zien: een berg bagage, onorthodox opgestouwd boven het achterwiel, met als kroon (of statussymbool) de reserve buitenband bovenop. Geen fietskleding, maar een kort, los zittend short en fladderig hemd. Nu is hij voor amper drie weken onderweg, een drie-eilandentocht van Corsica over Sardinië naar Sicilië, maar hij heeft al wel meer asfalt wereldwijd onder de wielen gehad. Hij kampeert wild, wat op Sardinië niet evident is, zegt hij zelf, bij gebrek aan water in de beken. Ik zie het mezelf niet doen, dat wildkamperen: tegen de avond ergens in *the bush* tussen het kreupelhout en de mieren een tentje opslaan, een pakje soep koken en wat spaghetti met tomaat uit blik, en dan met de kippen op stok. Een sympathieke, dynamische gast, zeker. We wensen mekaar welgemeend een goeie reis.

Het hotel heet 'Il Muggianeddu' en is in feite een *locanda*. Er zijn meerpersoonskamers, eventueel met stapelbedden, en je kan er ook eten. De zaak richt zich op wandelaars of skiërs en dat soort volk. Het dorp heeft zich dus tot het toerisme bekeerd. Tot vóór een paar decennia was hier een maffia actief die zich had toegelegd op kidnapping (van rijkelui), nu lijkt de welvaart zich enigszins hersteld te hebben en is de ontvolking blijkbaar gestopt, want aan de rand van het dorp worden nieuwe huizen gebouwd.

Dag 11. Door de Gennargentu naar Ulassai

De volgende ochtend is de hemel smetteloos blauw, en de baas van de *locanda* bevestigt het: het wordt een *bellissima giornata*. In de zon is het al lekker, maar als ik begin aan de afdaling vanuit Tonara langs de schaduwzijde van de heuvel is het of ik een koelkast binnenfiets. Het is dan ook met verkleumde vingers en tenen dat ik na enkele kilometers begin aan de beklimming naar Aritzo, blij met deze letterlijke opwarmer.

Aritzo is het belangrijkste centrum van de streek. Er zijn diverse hotels, er zijn ruitersporen en uitgestippelde wandelwegen en zelfs mountainbike-routes. Maar geen terrasjes. Die waren er gisteren ook al niet. Alle dorpen in deze streek zijn niet meer dan uitgedijde *crossroads*, die weinig uitnodigen om wat tijd al zittend, omkijkend en nietsdoen door te brengen.

Na Aritzo wordt de begroeiing minder weelderig. De bomen wijken uiteen, er komt ruimte voor vergezichten. Het landschap wordt ook wat ruiger, de eerste rotspartijen, richels en kloven duiken op. Er valt dus wat te zien. Dat is net op tijd, want op km 50 sta ik voor de keuze: ik kan naar het westen, waar mij morgen en overmorgen de vlakte wacht en uiteindelijk de zee, maar ik kan ook naar het oosten, voor

nog een extra dag in de bergen. Ik kies voor het laatste, vooral omwille van de rust die hier overal heerst, en in de hoop dat het landschap nu toch wat meer spektakel zal bieden.

Die hoop blijkt trouwens terecht, want ik ben amper de eerste bocht om of daar begint het al. En vanaf de klim naar de Valico Arcuen, een pas op 981 m, volgt een aaneenschakeling van ruige hooggebergtelandschappen, die op het einde van de rit hun bekroning vinden met de klim naar en het uitzicht op de dorpen Osini en Ulassai. Kleurige rotsmassieven, enge kloven, hoogplateaus, spookdorpen, gekartelde rotspieken, het heeft geen naam of het is er. Met het erg mooie weer er bovenop maakt het van deze dag de beste tot hiertoe.

Het enige hotel te Ulassai lijkt dicht te zijn, maar een vriendelijke oude man belt voor mij de uitbaters uit hun huis, zodat de deuren voor mij opengaan. En nadien weer dicht overigens, op nog een andere klant wordt niet gerekend. Maar er is geen eetgelegenheid in Ulassai. Ik wandel dan maar terug naar het vorige dorp, waar ik ontdek dat de enige pizzeria gesloten is. Pech dus. Gewoon wat brood en beleg kopen en een flesje wijn en dat alles eenzaam in de stilte van mijn kamer naar binnen werken, het zint me niet, zodat ik besluit de hotelbaas het probleem voor te leggen. Hij beslist meteen om me dan zelf, met zijn wagen, naar een pizzeria verder weg te brengen, aan zee. Aan zee? Dat is 25 km hiervandaan en zo'n 600 m dalen over bochtige en straks donkere wegen. Ik bezweer hem dat dat niet hoeft, er zijn toch nog dorpen dichterbij, maar hij houdt mordicus vol: *al mare*, daar brengt hij me heen. Ik hou er niet van op deze manier mijn zelfstandigheid kwijt te spelen, maar kan moeilijk anders dan dankbaar aanvaarden.

Onderweg, in het nabije plaatsje Jerzu, waar overigens restaurants en pizzeria's zat zijn, pikt hij nog een vriend op, een jonge, praatgrage, macho kerel, die ik even tevoren nog op een motorfiets rond zag scheuren, ofschoon, merk ik nu, zijn ene arm in het gips zit, het gevolg van een valpartij met diezelfde motorfiets. Stilaan begin ik te begrijpen: ik ben voor deze mannen het gedroomde alibi voor een extra avondje uit aan zee, maar de baas maakt een betrouwbare indruk, zodat ik me toch niet echt ongerust maak. We belanden in een grootschalige pizzatent waar de jonge man iedereen lijkt te kennen; één van de dienstertjes reageert opvallend terughoudend, alsof ze doorheeft welk vlees er in de kuip zit. Pizza voor ieder, water, wijn en bier, ik offreer een *amaro* toe. De hotelbaas betaalt de hele maaltijd, zoals te vrezen viel, mijn *amari* inclusief, en verscheurt ter plekke demonstratief de rekening, zodat duidelijk is: hier wordt niet over gezeverd.

Terug de auto in en even later belanden we bij het strand; ik hoor het ruisen van de zee. We stappen uit bij een restaurant, waar op dit uur alleen nog het personeel rondloopt, voor een laatste glas. Ik begin nu toch vurig te hopen dat dit niet het begin van een nachtelijke kroegentocht langs alle bars van de wijde omgeving is, maar merk tot mijn geruststelling dat de baas, tevens chauffeur, het bij water houdt. En inderdaad, na dit glas keren we terug naar het hotel, waar de twee zich in de bar terugtrekken en ikzelf voorwend moe te zijn en naar bed ga. De volgende ochtend rond ik de rekening ruim naar boven af. Dat wordt dan wel geaccepteerd.

Dag 12. Westwaarts naar Isili

Net als ik in het zadel kruip, komt daar de oude man opdagen die me gisteren bij aankomst behulpzaam was. Hij klampt me aan, is speciaal gekomen om me nog eens te zien, verwonderd dat ik er zo vroeg al vandoor ga, bezweert me volgend jaar terug te komen, in de zomer liefst, want dan valt hier meer te beleven, biedt me een kop koffie aan. Hij spreekt behoorlijk Frans, want hij is gastarbeider in Frankrijk geweest. Aan zoveel lievigheid kan ik niet weerstaan en dus keren we samen terug naar de bar van het hotel voor mijn tweede *cappuccino* van de dag, waar hij de andere klanten nu ook kan demonstreren dat hij wel degelijk Frans spreekt.

De lucht is grijs vanochtend, de hemel potdicht, af en toe valt er wat nattigheid. Geen nazomer op Sardinië, die verwachting kan ik nu wel definitief afschrijven. Voor de rit van vandaag is dat extra jammer. Meteen na het vertrek moet ik voor de laatste keer over een pas, de Genna Su Ludu (852m), door weer zo'n fascinerend, grillig en kleurrijk hooggebergtelandschap. Na de pas volgt een uitgestrekt hoogplateau, begroeid met laag maquis in felgroen en diepbruin. Maar de blauwige waterdamp vlak alle kleuren uit en de verre ketens aan de horizon lossen op in de grijze nevel. De lucht is zo vochtverzadigd

dat het asfalt nat is, al regent het niet, de *cushions* aan het stuur zuigen water. Geleidelijk daalt het plateau af nu, naar het dorp Perdasdefogu - er zijn hier wel meer dorpen met volstrekt on-Italiaanse, exotisch klinkende namen - en nadien gaat het grillig op en af tot Escalaplano. Grillig dit keer, met snelle afdalingen en navenante beklimmingen.

Maar dan begint de omgeving toch af te vlakken, de bergen verdwijnen in de achtergrond, de horizon wordt lager en lager. Uiteindelijk kom ik in een zacht glooiende landbouwstreek terecht. Maar ook dan blijft het mooi. Boeren ploegen het land, zodat het geel van gemaaide velden afwisselt met het diepbruin van de verse aarde, die na een paar dagen metaalachtige tinten krijgt. Ondertussen is het licht ook helderder geworden.

Tijdens de namiddag haal ik een andere alleenfietser in, een jonge Duitse vrouw. Gemillimeterd haar, een vierkante kop, brede heupen, massieve benen. Zij is voor 4 weken op pad, is nu bijna halweg. Vier volle weken op Sardinië? vraag ik, want dat lijkt me erg lang voor dit eiland. Absoluut, zegt ze, ik doe maar 30 km per dag. Verwonderd vraag ik me af wat ze dan de rest van de dag uitspookt, maar krijg niet de kans het te vragen, want ze begint me nogal bezig duidelijk te maken dat de snelsluitingen van mijn fietstassen toch wel erg kwetsbaar zijn, op het vliegtuig en zo. Ik krijg meteen zin om door te fietsen: als twee fietsers mekaar tegenkomen *in the middle of nowhere*, dan praat je over plannen en belevenissen, maar toch niet over technische details die er op dat moment niet toe doen! Ik heb opeens een hekel aan haar, gun haar van harte de insectenbeten op haar dikke witte benen, zeg *auf Wiedersehen* en ga er vandoor.

In het volgende dorp stap ik even af voor een koffiepauze. Als ik weer vertrek zie ik haar de steile helling naar het dorp opkomen, te voet. Ik begrijp het nu: als je elke flinke helling hier te voet afwerkt, dan kunnen 30 km echt wel een dag lang duren. Ik wacht toch maar even tot ze bij me is, en ze is ook wat vriendelijker nu, niet meer dat hoekige van daarnet. Er kan zelfs een lievige glimlach vanaf.

Isili is ruim van goedkoop logies voorzien. Ik kies een rustige éénsterren*albergo*. De kamer heeft meer van een kloostercel, maar de vloer is schoon, de matras hard, het water warm en de ontvangst vriendelijk. 's Avonds neem ik er ook het avondmaal. Ik ben andermaal de enige klant, alleen de baas en zijn vrouw eten aan een ander tafeltje. *La cucina alla mama*. En zoals elke avond in om het even welk restaurant om het even waar op Sardinië staat ook nu de televisie aan. Spelprogramma's met een dolgeworden presentator vóór een decor van blootgeklede vrouwen met siliconenborsten. De baas en zijn vrouw volgen evenwel aandachtig, geven commentaar bij de kansen van de deelnemers, willen af en toe zelfs van mening verschillen. Geleidelijk verliezen ze hun rol als hoteluitbaters uit het oog, zodat ik me meer en meer een indringer voel, ongewild getuige van klein huiselijk welbehagen. Na het dessert sluip ik stilletjes naar mijn kamer.

Isili is een landelijk dorp met kleinsteds allures. Het verschilt van de bergdorpen van de laatste dagen door het ruimere bouwpatroon: de straten zijn breder en er is meer ruimte voor pleinen dan in de bergen, waar alles tegen de hellingen aan dicht opeen is gestouwd. Maar voor het overige is het even ongezellig. Zo telt de plaats een tiental kleine *piazze*, maar die zijn alle tot verkeersknooppunt of parkeerplaats heringericht, ofwel zijn het van die modernistische, esplanade-achtige constructies waar het zo kaal aanvoelt dat niemand er vertoeven wil. Ook in Isili is de straat de ontmoetingsplek bij uitstek, ook al gaat daar flink verkeer doorheen. De tienerjeugd, de jonge mannen en de ouderlingen hebben er hun vaste stek. Vrouwen zijn, eenmaal boven de 20, alleen functioneel aanwezig: onderweg ergens naartoe.

Anderzijds heb je hier niet dat pronkerige van Noord-Italië. De *passeggiata* heeft hier minder werelds allure, de mode loopt een paar jaar achterop. Als al ergens mee gepronkt wordt, dan met brommertjes (de tienerjeugd) of wagens (de volwassenen). Sarden zijn eenvoudig, drukdoenerig, afstandelijk en soms verrassend behulpzaam.

Dag 13. De cirkel rond: naar Cagliari

Tien kilometer ten westen van Isili ligt de belangrijkste *nuraghi*-vesting van Sardinië. De *nuraghi* zijn de meest in het oog springende historische monumenten van het eiland en ze dateren uit de prehistorie, meer bepaald de brons- en ijzertijd. Van -1500 tot -1000 ontstonden hier talrijke kleine nederzettingen,

die zich met massieve torens versterkten. Er liggen enkele duizenden van deze vestingen over het eiland verspreid, maar van de meeste resten slechts wat funderingen. Een beperkt aantal is evenwel gedeeltelijk heropgebouwd. De vesting Su Nuraxi, bij het dorp Barumini, is de best bewaarde en is beslist een bezoek (met deskundige rondleiding) waard.

De streek ten zuiden van Isili is een landbouwgebied. Met zijn eindeloos golvende heuvels waarin scheidingsmuurtjes en boomgaarden lijnen en figuren vormen, is het erg fotogeniek en roept het herinneringen op aan andere bekende cultuurlandschappen, als in Andaloesië. Op de kaart wordt de streek niet als landschappelijk interessant aangeduid, maar mij spreekt deze vrije, open ruimte, waarin de mens natuurlijke, ordenende elementen heeft aangebracht, erg aan. Nog meer zuidelijk verliest het landschap zijn snoezigheid, maar daar komt dan weidsheid voor in de plaats: de weg die in lange, pijlrechte trajecten heuvelop-heuvelaf loopt, met niets dan oneindigheid langs beide kanten.

En dat onder een zinderend zonlicht. Want het is vandaag, de laatste dag, voor de allereerste keer echt warm. Ik ervaar voor het eerst het pseudo-heroïsche gevoel van de fietser die zich als een nietig insect voortbeweegt door een onmetelijk landschap waar de lucht trilt boven de velden en ik vind het echt geen probleem als de zon regelmatig achter een dikke wolk schuil gaat. Na de middag kom ik zelfs in waterlood, en dat midden in de siësta, als alle bars dicht zijn. Maar een vriendelijke vrouw in een of ander dorp vult mijn bidonnetjes met van het lekkerste *acqua della casa* dat ik me kan wensen.

Dat in de late namiddag weeral een ferme kopwind opsteekt, daar wil ik het niet meer over hebben. Iemand zou eens een Groot Boek der Winden moeten schrijven, een praktisch naslagwerk, speciaal voor fietsers, over welke winden waar en wanneer en hoe hard en uit welke richting waaien. Het zou een pak fietsersleed uit de wereld helpen.

Uiteindelijk dring ik tegen wil en dank binnen in Cagliari's verkeerschaos. Vanaf dan telt enkel nog lijfsbehoud. Ik zet mijn verstand op nul en draai rond als een automaat, ogen en oren langs alle kanten open, de witte randstreep is mijn baken en gids. Hyperalert en geconcentreerd en tegelijk een zombie. Heelhuids bereik ik de mij reeds bekende Via Roma, bij de haven, in het hart van de stad. Als ik een oude man aanspreek om de weg naar het hotel te vragen, kijkt hij mij, de zware fiets aan de hand, wat meewarig aan: ik zie er moe uit, zegt hij, zou ik niet beter eerst wat gaan rusten, ginds op die bank onder de bomen? Ik kan alleen maar beamen: van hectisch verkeer word je hondsmoe. Geef mij de bergen maar of een verre horizon, en dan een fiets onder de kont.

Epiloog

En nu? Voor mijn laatste aperitief heb ik het chicste terras gekozen boven aan de Largo Carlo Felice, op een van de vogels in de bomen luid kwetterend plein, waar het verkeer enige beschaafde afstand moet houden. Na twee weken platteland-of-het-scheelt-niet-veel kijk ik mijn ogen uit op de paraderende, steedse mensen. Jonge vrouwen in sexy kleren dragen zelfbewust hun borsten voor zich uit - de *push up*-beha is hier zichtbaar gemeengoed. De prijzen zijn het dubbele van wat ik gewend ben.

De cirkel is rond, het eiland Sardinië rond. De steden heb ik, moedwillig, verwaarloosd, misschien ten onrechte, en de Costa Smeralda, het Sardische turkooizen paradijs voor de superrijken, heb ik nadrukkelijk links laten liggen. Maar afgezien daarvan meen ik toch een goed beeld van het eiland gekregen te hebben. Hoe was het, het onbekende Sardinië?

De enige tegenvaller was het weer: onvoorspelbaar grillig, eerder fris dan warm ondanks de zon, en met veel te veel te harde wind. Maar verder is dit eiland in alle opzichten echt wel een aardige bestemming voor fietsers. Het is groot genoeg om een tijdlang aan de gang te blijven: 2 à 3 weken, of nog langer voor wie ook wat stil wil liggen. Er zit erg veel variatie in het landschap: prachtige stranden, golvend landbouwland, groen laaggebergte met echte bossen en bergen die door hun woestheid de indruk wekken veel hoger te zijn dan de kaart aangeeft. Terughoudende, maar soms verrassend vriendelijke mensen. Lekker eten, waar vaak nog wat van de Sardische keuken in doorschemert. Een prijsniveau dat nog merkbaar onder dat van Noord-Italië ligt. En dan het smetteloze wegdek: twee weken lang zonder gebobbel, een droom. Veel rust ook op de wegen, vooral in het binnenland. De hellingen waren zelden pijnlijk steil, en dan de zachte, slingerende afdalingen: elke keer een feest. Nee, als dit

geen land voor fietsers is, dan weet ik het niet meer.

SARDINIË INFO

Transfer

Chartervlucht Brussel - Cagliari met City Bird. 243 euro. Toeslag voor de fiets: 19.25 euro.

Traject

De blokjesscore duidt de fysieke zwaarte aan, en gaat van □ (= overwegend vlak) tot □□□□ (= zware bergetappe).

Dag 1. Cagliari → Villaputzu 86 km / □□

Dag 2. → Lotzorai 83 km / □□

Dag 3. → Dorgali 62 km / □□□□

Dag 4. → Sta. Lucia 57 km / □□*

Dag 5. → Ozieri 100 km / □□□□

Dag 6. → Valledoria 102 km / □□□

Dag 7. → Alghero 88 km / □□

Dag 8. → Bosa 50 km / □□□

Dag 9. → Nuoro 86 km / □□□

Dag 10. → Tonara 70 km / □□□□

Dag 11. → Ulassai 94 km / □□□□

Dag 12. → Isili 84 km / □□□

Dag 13. → Cagliari 86 km / □□

Totaalafstand: 1046 km. De gemiddelde dagafstand bedroeg 80.5 km.

Overnachting

Dag 1. Villaputzu. Camping Porto Corallo. 10500 IL = 5.25 euro.

Dag 2. Lotzorai. Camping Cavallo Bianco, op de Lido delle Rose. 16000 IL = 8 euro.

Dag 3. Dorgali. Hotel San Pietro*, dicht bij het centrum. 30000 IL = 15 euro.

Dag 4. Sta Lucia. Camping La Mandragola. 12000 IL = 6 euro.

Dag 5. Ozieri. Hotel Mastino***, Via Veneto 13. Tel.079.787.041. 80000 IL = 40 euro.

Dag 6. Valledoria. International Camping Valledoria. 13000 IL = 6.50 euro.

Dag 7. Alghero. Camping La Mariposa, 2km uit het centrum.

21000 IL = 10.50 euro.

Dag 8. Bosa. Hotel Sa Pischedda***. Aan de overkant van de brug over de rivier. Stijlrijk palazzo. 60000 IL = 30 euro.

Dag 9. Nuoro. Hotel Grazia Deledda***, Via Lamarmora 175. Tel.0784.31257. 80000 IL = 40 euro.

Dag 10. Tonara. Locanda Del Muggianeddu, Via Monsignore Tore, 10. Eenvoudig, maar sympathiek hotel-restaurant. Meerpersoonskamers. 30000 IL per persoon = 15 euro.

Dag 11. Ulassai. Hotel Su Marmuri**, Corso Vittorio Emmanuele 18-20. Tel.0782.79003. 35000 IL = 17.50 euro. Zeer goede prijs-kwaliteitverhouding.

Dag 12. Isili. Albergo Giardino*, Corso Vittorio Emmanuele 38, tel.0782/802014. Eenvoudige kamers. 30000 IL = 15 euro.

Dag 13. Cagliari. Hotel Quattro Mori***, Via G.M. Angioi 27. In het centrum nabij de Via Roma. Tel.070/668535. 50000 IL = 25 euro voor een eenpersoonskamer zonder bad, 90000 IL = 45 euro met bad. Ontbijt inbegrepen.

Duurte

Ondanks deeltijds kamperen een gemiddelde dagprijs van 1570 BF = € 39.25 (voor één persoon). Een éénpersoonskamer in een hotel *** kost 80000 IL = € 40, een tweegangenmaaltijd (met wijn) 30000 à 40000 IL = € 15 à 20, een cappuccino 1500 à 2000 IL = € 0,75 à 1.